

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over:

- Students Well Being rapportage PISA¹ 2015 (deel III), brief Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 19-04-2017 (Kamerstuk 34 550-VIII, nr. 13)
- Monitor sociale veiligheid in en rond scholen, brief van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 22-12-2016 (Kamerstuk 29 240, nr. 75);
- Reactie op verzoek commissie inzake het krantenartikel «Kinderombudsvrouw: Pestprotocol werkt nog niet goed genoeg», brief Staatssecretaris Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 19-09-2016 (Kamerstuk 29 240, nr. 74);

De voorzitter van de commissie,
Tellegen

Adjunct-griffier van de commissie
Arends

---

¹ PISA: Programme for International Student Assessment

Inhoud

I.	Vragen en opmerkingen uit de fracties	2
	– Inleiding	2
	– Algemeen	2
	– Monitor Sociale Veiligheid in en rond scholen	4
	– Students Well Being rapportage PISA 2015 (deel III)	7
	– Reactie op verzoek commissie inzake het krantenartikel «Kinderombudsvrouw: Pestprotocol werkt nog niet goed genoeg»	7
II.	Reactie Minister voor Basis en Voortgezet Onderwijs en Media	8

I. Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brieven van de toenmalige Staatssecretaris en zien daarin aanleiding voor het stellen van een aantal vragen aan de Minister.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de geagendeerde brieven. Sociale veiligheid in en rond scholen is heel belangrijk voor het welzijn van leerlingen en docenten. De impact van pesten en je onveilig voelen heeft een grote impact op een kind en de gevolgen daarvan zijn nog jaren later te zien. Deze leden constateren met genoegen dat Nederland het op dit terrein volgens het PISA rapport relatief goed doet en dat ook in Nederland de cijfers over pesten een neergaande lijn vertonen, alhoewel het nog te vroeg is om van een trend te spreken. Deze leden hebben nog wel enige vragen.

De leden van D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de rapporten rond sociale veiligheid in en rond scholen. Deze leden willen de Minister nog enkele vragen voorleggen.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de verschillende brieven over sociale veiligheid in en rond scholen. Het is positief dat Nederlandse leerlingen in het algemeen tevreden zijn met hun leven, ongeacht achtergrond. Wel hebben deze leden enkele vragen.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de Students Well Being rapportage PISA 2015 (deel III), de Monitor sociale veiligheid in en rond scholen en de reactie op het verzoek van de commissie inzake het krantenartikel «Kinderombudsvrouw: Pestprotocol werkt nog niet goed genoeg». Zij hebben daar nog enkele vragen over.

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de voortgang inzake sociale veiligheid in het onderwijs.

Algemeen

De leden van de VVD-fractie constateren dat het onderzochte pestgedrag geen specifieke informatie geeft over online pesten, bijvoorbeeld via sociale media. Gezien alle media aandacht is dit een interessant deel van het pestgedrag bij kinderen en jongeren. Heeft de Minister meer informatie over specifiek online pestgedrag? En zo ja, wil de Minister dit ter kennisneming naar de Kamer sturen? Zo nee, kan dit uitgesplitst worden bij een volgende monitor sociale veiligheid, zo vragen deze leden.

De leden van de CDA-fractie lezen in de onderliggende stukken weinig over hoe docenten zelf vinden dat het gaat met de sociale veiligheid op scholen en of zij dit anders zien sinds de invoering van de zorgplicht voor sociale veiligheid op scholen anders dan hoe onveilig of veilig zij zich zelf voelen of te maken hebben met pestgedrag. Zijn de docenten en scholen van mening dat de invoering van de wet in 2015 ertoe heeft bijgedragen dat het sociale klimaat veiliger is geworden? Vinden leraren ook dat zij hierbij voldoende ondersteund zijn gezien de verantwoordelijkheid die bij scholen is neergelegd? Tevens vragen zij of de leraren van mening zijn dat zij ouders voldoende kunnen aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid.

Deze leden hebben jaren geleden gevraagd om meer aandacht te geven hoe om te gaan met pesten in de opleiding van leraren en daarmee ook mee te nemen hoe om te gaan met een negatieve dynamiek in een klas. Kan de Minister aangeven of hier inmiddels aandacht aan wordt besteed in de lerarenopleidingen en op welke wijze? Zij vragen of de Minister tevens kan aangeven of leraren zich minder handelingsverlegen voelen om in te grijpen bij pesten in de klas. Hebben leraren voldoende kennis wat zij moeten doen bij pesten in de klas, of digitaal pesten?

De leden lezen in de onderliggende stukken weinig over digitaal pesten en de impact daarvan. Kan de Minister nader toelichten of digitaal pesten ook in de monitor en cijfers wordt meegenomen en wat de resultaten zijn. Kan hierbij ook worden aangegeven of er een verschuiving plaatsvindt van «gewoon» pesten naar digitaal pesten? Digitaal pesten is niet gebonden aan plek of tijd en vindt veelal plaats buiten schooltijd, maar werkt wel degelijk door op school en heeft een grote impact op de onderlinge verhoudingen in een klas. Kan de Minister aangeven op welke wijze in het kader van mediawijsheid scholen hiermee omgaan?

Helaas gebeurt het nog vaak dat in het geval van pesten, het slachtoffer is dat noodgedwongen een andere school zoekt om aan zijn of haar pesters te ontkomen. Veelal omdat ouders en leerling het gevoel hebben dat het pesten en de impact daarvan op de leerlingen onvoldoende serieus wordt genomen. Wordt dit bijgehouden en wordt in een dergelijk geval een school ook bevraagd wat de reden is dat een gepeste leerling noodgedwongen een andere school opzoekt? Deze leden vragen of het niet rechtvaardiger zou zijn dat bij ernstig en herhaaldelijk pestgedrag, de dader van school moet zodat het slachtoffer als hij of zij dat wenst op school kan blijven.

De leden van de GroenLinks-fractie merken op dat er een aantal jaren geleden een wetsvoorstel² naar de Kamer is gestuurd over incidentenregistratie. Daarin stond dat scholen verplicht waren om een incident te melden mocht zich dit voordoen. Dat voorstel is uiteindelijk teruggetrokken³, waardoor er nu geen centrale gegevens zijn over het aantal incidenten op scholen en de aard ervan. Wat is de mening van deze Minister over dit wetsvoorstel? Is hij bereid dit wetsvoorstel opnieuw in behandeling te nemen, zo vragen deze leden.

Het valt de genoemde leden op dat wanneer het kabinet spreekt over sociale veiligheid hier vaak pesten mee wordt bedoeld. Deelt de Minister de mening van deze leden dat sociale veiligheid verder gaat dan pesten alleen? Gaat dit ook om het creëren van een omgeving waarin leerlingen en docenten zich veilig en vertrouwd voelen en waarin gesprekken over ethische kwesties, geloofsovertuiging en seksuele diversiteit gevoerd kunnen worden? Is het mogelijk om dit te verbeteren, zo vragen deze leden.

---

² Wetsvoorstel Wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het voortgezet onderwijs en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met de registratie van incidenten (Kamerstuk 32 857)

³ Kamerstuk 32 857, nr. 10, d.d. 11-7-2013

De leden van de SGP-fractie constateren dat zowel in het onderzoekskader 2017⁴ als in de recente brochure «Ruimte in regels» vermeld wordt dat scholen naast de veiligheid ook het welbevinden van leerlingen moeten monitoren. Deze leden vragen waarom ook het welbevinden genoemd wordt, aangezien de wet bewust spreekt over veiligheid en in de wetsbehandeling nauwkeurig aandacht is besteed aan deze definitie. Zij vragen of het kabinet het risico onderkent dat scholen bij welbevinden veronderstellen dat ook sociale competenties in algemene zin bedoeld zijn, terwijl het welbevinden in de wetsbehandeling duidelijk in het kader van veiligheid is geplaatst en schoolgerelateerd dient te zijn. Zij vragen waarom de vermelding van het welbevinden noodzakelijk zou zijn en of het kabinet deze terminologie bij wijziging van het onderzoekskader of eventuele herziening van de brochure wil heroverwegen en een beknopte nadere duiding wil geven.

De leden constateren dat zowel in het onderzoekskader 2017 als in de recente brochure «Ruimte in regels» wordt gesproken over de verplichting om een gestandaardiseerd instrument te gebruiken, terwijl de wet spreekt over een instrument dat een representatief en actueel beeld geeft. Deze leden merken dat de formulering van een gestandaardiseerd instrument bijdraagt aan de veronderstelling in het onderwijsveld dat een instrument moet worden ingekocht. De website van de inspectie blijkt bovendien als norm uit te dragen dat scholen een instrument van een aanbieder moeten afnemen. Deze leden vragen hoe het kabinet zich rekenschap geeft van het feit dat de wet scholen bewust ruimte biedt om zelf een instrument te ontwikkelen.

De voornoemde leden vragen hoe het kabinet uitwerking geeft aan het gegeven dat het wettelijke kader inzake veiligheid op scholen sinds 1 juli 2017 is aangevuld met de voorwaarde dat een nadere regeling van een representatief en actueel instrument bij algemene maatregel van bestuur dient te geschieden en niet in het toezichtskader⁵. Zij vragen in het bijzonder hoe het kabinet uitvoering geeft aan de mogelijkheid om bijvoorbeeld voor kleine scholen maatwerk te bieden. Gelet op de inhoud van instrumenten die in omloop zijn, zouden kleine scholen volgens deze leden prima in staat moeten zijn om een voor hun situatie geschikte vragenlijst te ontwikkelen. Zij vragen welke mogelijkheden het kabinet biedt aan kleine scholen en hoe deze ruimte onder de aandacht wordt gebracht.

De leden vragen of het kabinet ermee bekend is dat sommige gemeenten scholen benaderen met vragenlijsten inzake sociale veiligheid. Naar de mening van deze leden is het ongewenst dat scholen met dubbel werk worden opgezadeld en is het van belang om het (toe)zicht op sociale veiligheid daar te beleggen waar het hoort, namelijk bij de inspectie. Deelt het kabinet deze koers? Is het kabinet bereid hierover contact te zoeken met de VNG⁶, zo vragen de eerdergenoemde leden.

Monitor Sociale Veiligheid in en rond scholen

De leden van de VVD-fractie merken op dat de toenmalige Staatssecretaris in de brief schrijft dat er een verschil zit in de cijfers tussen de monitor sociale veiligheid en de rapportage van de PISA. In de monitor wordt

⁴ Kamerstuk 33 905, nr. 12

⁵ Voorstel van wet van de leden Bisschop, Van Meenen en Rog tot wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet primair onderwijs BES, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet voortgezet onderwijs BES en de Wet op het onderwijstoezicht in verband met een doeltreffender regeling van het onderwijstoezicht; nota van wijziging (Kamerstuk 33 862, nr. 12) en het gewijzigd amendement van de leden Bisschop en Bergkamp ter vervanging van nr. 8 waarmee de grondslag voor het vaststellen van nadere regels omtrent het monitoren van de veiligheidsbeleving van leerlingen in het wetsvoorstel terugkeert (Kamerstuk 34 130, nr. 10)

⁶ VNG: Vereniging van Nederlandse Gemeenten

aangegeven dat in het primair onderwijs een daling is van 14% naar 10% gepeste kinderen, in het voortgezet onderwijs is er een daling van 11% naar 8%. De PISA rapportage spreekt echter van een percentage gepeste kinderen dat beduidend lager ligt. Namelijk op 3,3%. Kan de Minister aangeven waar dit verschil in zit? Aan welk cijfer hecht de Minister het meest? De leden ontvangen graag een toelichting hierop.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de resultaten van deze eerste monitor sinds de invoering van de wettelijke verplichting voor scholen om werk te maken van sociale veiligheid bemoedigend zijn. Minder leerlingen geven aan gepest te worden in 2016 dan in 2014. Ook onder lhbti-leerlingen en lhbti-personeel is het percentage gestegen dat zich veilig voelt op school, maar ten opzichte van andere groepen voelt deze groep zich minder veilig en heeft meer met pesten en geweldsincidenten te maken dan andere groepen. In de brief van 2 september 2016 hierover worden de maatregelen beschreven die zijn getroffen. Kan de Minister aangeven welke maatregelen inmiddels in werking zijn getreden en wat de ervaring hiermee is? Ook bij het veiligheidsgevoel van personeel op scholen is een stabilisering te zien van de cijfers. Kan de Minister meer inzicht aangeven in de gemaakte analyse en wat de rol van Stichting School en Veiligheid hierbij kan zijn?

Ten slotte vragen de leden of de Minister kan aangeven of hij voornemens is samen met het onderwijsveld maatregelen te treffen om het percentage van leerlingen dat te maken heeft met seksueel geweld in het voortgezet onderwijs naar beneden te krijgen.

De leden van de D66-fractie vinden het zeer zorgelijk om te zien dat lhbti-leerlingen en personeel zich minder veilig voelen op scholen en meer met pesten en geweldsincidenten te maken krijgen. In het regeerakkoord staat de afspraak om de positie van lhbti in het onderwijs te verbeteren, onder meer bij de opleiding voor docenten en in het mbo. Hoe gaat de Minister invulling geven aan deze afspraak? In de brief is te lezen dat de toenmalige Staatssecretaris ook de inzet had om de veiligheid te vergroten. Ondersteunt de Minister het beleid uit het vorige kabinet of wordt er een andere lijn ingeslagen? Wat zijn concrete maatregelen die scholen kunnen treffen om de positie van lhbti-leerlingen en personeel te verbeteren?

De leden lezen dat in 2016 65% van de scholen actief beleid voert op veiligheid. Hoe gaat de Minister ervoor zorgen dat deze stijgende lijn van scholen, die actief beleid voeren, blijft? Zij vragen of de Minister kan toelichten in welke mate basisscholen aandacht besteden aan seksuele voorlichting. Deze leden merken op dat er een verschil is tussen het veiligheidsgevoel van het personeel in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. Kan de Minister duiden waarom hier zo'n scherp verschil is, zo vragen zij.

De leden van de GroenLinks-fractie constateren dat de positie van lhbti-leerlingen en lhbti-personeel zorgelijk blijft. Kan de Minister aangeven in hoeverre de ingezette maatregelen, zoals beschreven in de brief van 2 september 2016, om de veiligheid en de sociale acceptatie van deze groep op school te vergroten, leiden tot de gewenste resultaten? In deze brief staat vermeld dat in het najaar van 2016 de ITS⁷-monitor «Sociale Veiligheid in en rond scholen» uitkomt en dat er dan opnieuw specifiek in wordt gegaan op seksueel grensoverschrijdend gedrag en de sociale veiligheid van lhbti-leerlingen en leraren. De genoemde leden constateren dat er bij het verschijnen van deze monitor geen nieuwe maatregelen worden aangekondigd, ondanks dat er in de monitor wel wordt genoemd dat de positie van lhbti-leerlingen en lhbti-personeel

---

⁷ ITS: de Stichting Instituut voor Toegepaste Sociologie

zorgelijk blijft. Is de Minister van mening dat de ITS-monitor juist aanleiding geeft om extra maatregelen te nemen, zo vragen deze leden. Leerkrachten kunnen een belangrijke rol spelen in het signaleren van kindermishandeling. Is er voldoende aandacht voor het herkennen van signalen en risicofactoren van kindermishandeling? Wordt er voldoende gewerkt met casuïstiek over kindermishandeling bij lerarenopleidingen? Is de Minister van mening dat leerkrachten voldoende weten hoe zij kindermishandeling kunnen signaleren en hoe zij hier vervolgens actie op kunnen ondernemen? Wordt er tevens voldoende aandacht besteed aan kindermishandeling in de lessen, zodat ook kinderen zich bewust worden van wat kindermishandeling is en wat zij kunnen doen als zij zelf hiermee te maken hebben? Deze leden vragen of hier extra aandacht voor nodig is. Is er doorgaans voldoende samenwerking tussen school, Veilig Thuis, en sociale wijkteams met als doel kindermishandeling aan te pakken? En zijn leraren voldoende toegerust om gesprekken over (vermoedens van) kindermishandeling met kinderen of ouders te voeren wanneer dat noodzakelijk is? Is de Minister bereid om maatregelen te nemen om deze samenwerking te verbeteren, zo vragen deze leden. De leden van deze fractie constateren dat ook het veiligheidsgevoel van personeel op scholen in het voortgezet onderwijs een punt van aandacht blijft. De voorganger van de Minister schrijft dat op dit punt nadere analyse aanknopingspunten kan bieden voor de verdere gezamenlijke inzet van sociale partners op de programmalijn «Veilig, gezond en vitaal werken». Kan de Minister aangeven wat de uitkomst is van deze nadere analyse? Heeft dit geleid tot aanpassing van de genoemde programmalijn of andere maatregelen? Als dit het geval is dan willen de voornoemde leden graag weten welke dit zijn.

De leden van de SP-fractie merken op dat de onderzoekers constateren dat scholen in het voortgezet onderwijs meer incidenten melden met seksuele uitbuiting en dat zes procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs aangeeft slachtoffer van seksueel geweld te zijn geweest. De Monitor sociale veiligheid in en rond scholen geeft daarnaast aan dat er nauwelijks veranderingen zijn op het gebied van sociale veiligheid voor lhbt-leerlingen en -personeel. Nog steeds worden zij vaker gepest of zijn vaker slachtoffer van geweld dan niet-lhbt-leerlingen en -personeel. De voormalig Staatssecretaris stelt in zijn brief dat een overgrote meerderheid van scholen in de uitwerking van de kerndoelen gelukkig veel aandacht besteden aan het vergroten van de seksuele weerbaarheid van leerlingen. Uit het inspectierapport «Omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit, een beschrijving van het onderwijsaanbod op scholen»⁸ blijkt echter dat op de onderdelen seksuele diversiteit en seksuele weerbaarheid volgens 80 tot 90 procent van de schooldirecteuren op school aandacht wordt besteed. Op 10 tot 20 procent van de scholen dus niet. Deze leden vragen de Minister of hij dit een acceptabel percentage vindt gezien de resultaten uit onder andere de Monitor sociale veiligheid in en rond scholen. Tevens vragen zij of de Minister alsnog bereid is om financiële sancties op te leggen dan wel bestuurlijk in te grijpen als scholen geen aandacht besteden aan zowel seksuele diversiteit, conform de aangenomen motie van het lid Jasper van Dijk⁹, als seksuele weerbaarheid.

Ook willen de leden weten wat de visie van de Minister is op het tegengaan van (cyber)pesten door zowel leerlingen als onderwijspersoneel en wat hij vindt van het ingezette beleid door zijn voorganger. Graag ontvangen zij een reactie hierop.

---

⁸ Kamerstuk 27 017, nr. 102

⁹ Motie van het lid Jasper van Dijk over een sanctie voor scholen die weigeren aandacht te besteden aan seksuele diversiteit (Kamerstuk 30 950, nr. 113)

Students Well Being rapportage PISA 2015 (deel III)

De leden van de VVD-fractie lezen in de PISA rapportage dat Nederlandse leerlingen minder dan gemiddeld sporten op school. Terwijl juist de les lichamelijke opvoeding sociale vaardigheden aanleert en kinderen respect voor elkaar leert hebben en met elkaar leert om gaan. De leden zijn van mening dat lessen lichamelijke opvoeding met aandacht voor winst en verlies tot betere omgang en meer respect kunnen leiden. Deelt de Minister dit? Zo ja, wat gaat de Minister daar aan doen? Zo nee, waarom niet, zo vragen zij.

De leden van de CDA-fractie merken op dat uit de cijfers van PISA blijkt dat deelnemende leerlingen in Nederland minder gepest worden dan deelnemende leerlingen in andere landen. Ook is het goed om te lezen dat in Nederland, de (sociaal economische) afkomst van een kind niet bepalend is voor pesten waar in andere landen kinderen met een lage sociaal economische status veel vaker worden gepest. De leden vragen de Minister of duidelijk is wat de reden hiervan is. Tevens vragen deze leden of kan worden aangegeven of in Nederland de invoering van het leggen van de zorgplicht bij scholen gezorgd heeft voor deze in internationaal opzicht relatief goede cijfers, of dat Nederland het op dit vlak altijd relatief goed heeft gedaan.

De leden van de D66-fractie zijn over het algemeen positief gesteld over de uitkomsten van het PISA rapport, toch zijn er een aantal uitkomsten die verontrustend zijn. Het onderzoek laat zien dat kinderen die sociaal buitengesloten worden vaker ongelukkig zijn. Wat kunnen scholen doen tegen sociale buitensluiting van kinderen? Deze leden merken op dat Nederlandse kinderen internationaal vergeleken minder vaak verwachten een universitaire diploma te behalen. Kan de Minister dit verklaren? Daarnaast is 27% van de sociale segregatie op Nederlandse scholen te verklaren door het verschil in sociale achtergrond tussen leerlingen op het voorbereidend beroepsonderwijs en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Wat is de reactie van de Minister hierop? Tot slot is er een lichte toename in het voorkomen van eetstoornissen onder tienermeisjes. Zij vragen of de Minister kan toelichten wat er wordt gedaan aan preventie van eetstoornissen op scholen.

Reactie op verzoek commissie inzake het krantenartikel «Kinderombudsvrouw: Pestprotocol werkt nog niet goed genoeg»

De leden van de SP-fractie lezen in de reactie dat wordt gesteld dat het aantal leerlingen dat aangeeft gepest te worden in zowel po¹⁰ als vo¹¹ is gedaald in 2016. De leden zijn verheugd dit te lezen, maar elk kind dat gepest wordt, is er uiteraard één teveel. Dat er nog veel werk aan de winkel is, beamen de leden van deze fractie. Tevens staat in deze reactie dat voor het tegengaan van pesten het uiteindelijk aankomt op de dagelijkse situatie in en om de school. Hierbij wordt onder andere genoemd «de leraar die niet wegkijkt». Leraren ervaren een hoge werkdruk door onder andere te grote klassen en te weinig handen in de klas of op het schoolplein. Vindt de Minister dat deze hoge werkdruk door te grote klassen en het ontbreken van onderwijsassistenten of conciërges op scholen een belemmering (kunnen) vormen voor het signaleren en tegengaan van pesten op school, ondanks de welwillendheid van leraren om pesten tegen te gaan? Kan hij zijn antwoord toelichten? Zo ja, wat voor actie(s) gaat de Minister ondernemen om per direct een einde aan de werkdruk te maken, zodat het voor leraren ook beter mogelijk wordt een

¹⁰ po: primair onderwijs

¹¹ vo: voortgezet onderwijs

rol te spelen in het tegengaan en bespreekbaar maken van pesten, zo vragen de voornoemde leden.

II Reactie van de Minister voor Basis en Voortgezet Onderwijs en Media